

**ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA KITOBXONLIKNING
KELAJAGI: PEDAGOGIK PERSPEKTIVA**

Qodirova Odinaxon Xayitboy qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Raxmonov Xurshid Xayotjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy texnologiyalarning kitobxonlikka ta'siri, elektron va audiokitoblarning ommalashuvi hamda interaktiv platformalarning roli ilmiy asoslar bilan tahlil qilinadi. Shuningdek, kitobxonlik madaniyatining kelajagi, yangi imkoniyatlar va mavjud tahdidlar haqida fikr yuritiladi. Maqolada texnologiyalar yordamida kitobxonlikni rivojlantirishning muhim yo'nalishlari va uning ta'lim tizimiga ta'siri yoritilgan.

Abstract: This article analyzes the impact of modern technologies on reading, the popularity of electronic and audio books, and the role of interactive platforms on a scientific basis. It also discusses the future of reading culture, new opportunities, and existing threats. The article highlights important areas of developing reading with the help of technology and its impact on the education system.

Аннотация: В данной статье на научной основе анализируется влияние современных технологий на чтение, популяризация электронных и аудиокниг, роль интерактивных платформ. Также обсуждается будущее культуры чтения, новые возможности и существующие угрозы. В статье описаны важные направления развития чтения с помощью технологий и его влияние на систему образования.

Kalit so'zlar: kitobxonlik, zamonaviy texnologiyalar, elektron kitob, audiokitob, interaktiv platformalar, ta'lim, raqamli kutubxona, o'qish madaniyati.

Keywords: reading, modern technologies, electronic books, audio books, interactive platforms, education, digital library, reading culture.

Ключевые слова: чтение, современные технологии, электронная книга, аудиокнига, интерактивные платформы, образование, электронная библиотека, культура чтения.

Insoniyat tarixida kitob va kitobxonlik madaniyati jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib kelgan. Bosma kitoblarning ixtiro qilinishi ma'naviyat va ta'limning rivojlanishiga ulkan turtki bergan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ushbu jarayonni yanada yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bugungi kunda internet, elektron kitoblar, audiokitoblar va raqamli kutubxonalar orqali bilim olish yanada osonlashmoqda. Shu bilan birga, texnologiyalar kitobxonlik madaniyatiga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday o'zgarishlar, bir tomondan, axborotga tezkor kirish imkoniyatini ta'minlasa, ikkinchi tomondan, kitob o'qishga bo'lgan an'anaviy yondashuvlarni o'zgartirib yubormoqda. Raqamli texnologiyalar tufayli bosma kitoblarga talab pasayib, o'quv jarayoni yangi shakllarga o'tmoqda. Xalqaro tashkilotlar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, so'nggi yillarda elektron va audiokitoblarga bo'lgan talab sezilarli darajada oshdi. Masalan, Amazon kompaniyasining hisobotiga ko'ra, 2022-yilda elektron kitoblarning savdosi bosma kitoblarga nisbatan 30% ga ko'proq bo'lgan. Shu sababli, bugungi texnologiyalar davrida kitobxonlikning yangi shakllari va ularning kelajagi haqida tahlil yuritish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy texnologiyalar va kitobxonlik.

Bugungi kunda kitob o'qishning shakli o'zgarib bormoqda. An'anaviy bosma kitoblar bilan bir qatorda elektron kitoblar (e-books), audiokitoblar (audiobooks) va interaktiv o'qish platformalari ommalashmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida kitobxonlik yangi formatlarga o'tayotgan bo'lsa-da, u o'zining asosiy mohiyatini yo'qotmagan. Zamonaviy texnologiyalar tufayli axborotga kirish imkoniyati kengaygan va o'quvchilarga turli xil variantlarda bilim olish imkoni yaratilgan.

Raqamli kitobxonlikning rivojlanishi ta'lim va ma'naviyat sohasida katta o'zgarishlar olib kelmoqda. Masalan, elektron kitoblar nafaqat an'anaviy matn

shaklida balki interaktiv va multimedia imkoniyatlari bilan ham boyitilmoqda. Bunday texnologiyalar o'quvchilarga vizual va audio materiallardan foydalangan holda yanada samarali ta'lim olish imkoniyatini yaratadi.

Elektron kitoblarning rivojlanishi.

Elektron kitoblar bosma kitoblarga nisbatan bir necha afzalliklarga ega:

- ❖ *Qulaylik va mobil o'qish imkoniyati:* Kindle, Kobo va boshqa qurilmalar yordamida istalgan joyda o'qish imkoniyati yaratilgan.
- ❖ *Tejamkorlik:* Elektron kitoblar ko'pincha arzon yoki bepul taqdim etiladi.
- ❖ *Ekologik foyda:* Bosma kitoblar uchun ko'p miqdorda qog'oz sarflanadi, elektron kitoblar esa ekologik toza variant hisoblanadi.
- ❖ *Qidiruv va interaktiv imkoniyatlar:* Elektron kitoblar matn bo'ylab qidirish, izoh qo'shish va interaktiv elementlar bilan boyitish imkonini beradi.

Elektron kitoblarni ommalashtirishda internet va axborot texnologiyalari katta rol o'ynamoqda. Google Books, Project Gutenberg, Open Library kabi loyihalar orqali millionlab kitoblar raqamlashtirilgan holda taqdim etilmoqda. Bu esa o'quvchilarga dunyo miqyosida istalgan kitobga osongina kirish imkonini yaratmoqda. Shu bilan birga, universitetlar va kutubxonalar raqamli formatga o'tish orqali ilmiy va adabiy merosni keng ommaga yetkazish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Elektron kitoblarning rivojlanishi bilan birga, ularning ta'lim jarayoniga ta'siri ham sezilarli darajada ortmoqda. Raqamli darsliklar va akademik elektron nashrlar oliy ta'lim muassasalari va maktablarda keng qo'llanilmoqda. Masalan, AQSh va Yevropa universitetlarida raqamli kutubxonalar talabalar uchun asosiy manbaga aylangan. Bu esa nafaqat bilim olish jarayonini tezlashtiradi, balki o'qish jarayonini interaktiv va qiziqarli qiladi. Biroq, elektron kitoblarning ommalashuvi bilan birga ba'zi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Ulardan biri – matnni chuqur idrok qilish qiyinlashishi, chunki bosma kitoblarga nisbatan ekran orqali o'qish diqqatni tezroq chalg'itishi mumkin. Shuningdek, mualliflik huquqlari muammosi ham dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shunga qaramay, elektron kitoblarning rivojlanishi zamonaviy kitobxonlik madaniyatining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Audiokitoblar va interaktiv platformalar

Audiokitoblar so'nggi yillarda keng ommalashib, zamonaviy kitobxonlikning ajralmas qismiga aylanmoqda. Audible, Storytel, Google Play Books va boshqa xizmatlar foydalanuvchilarga kitoblarni tinglash imkoniyatini taqdim etadi. Audiokitoblar ayniqsa band insonlar, ko'rish qobiliyati cheklangan shaxslar hamda ko'p harakatda bo'ladigan foydalanuvchilar uchun katta qulaylik yaratadi. Tadqiqotlarga ko'ra, audiokitob tinglash matn o'qishga qaraganda tezroq va samaraliroq ma'lumot qabul qilish imkonini beradi.

Interaktiv o'qish platformalari esa kitobxonlik madaniyatiga yangi yondashuvlarni olib kelmoqda. Masalan, Coursera, Khan Academy, Duolingo kabi ta'lim platformalari foydalanuvchilarga interaktiv darsliklar, testlar va vizual materiallar orqali bilim olish imkonini taqdim etadi. Shu bilan birga, Goodreads va Wattpad kabi platformalar kitobxonlarning muhokama va tavsiyalar almashishiga yordam beradi.

Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) texnologiyalari ham kitobxonlikni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Masalan, VR-kitoblar orqali o'quvchilar hikoyani jonli tarzda tajriba qilishi, ilmiy materiallarni vizual formatda o'rganishi mumkin. Bu esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Zamonaviy texnologiyalar kitobxonlik jarayoniga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron kitoblar, audiokitoblar va interaktiv platformalar tufayli axborotga kirish osonlashdi, bilim olish jarayoni tezlashdi va turli yoshdagi hamda qiziqishlarga ega bo'lgan o'quvchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratildi. Biroq, bu jarayon an'anaviy kitob o'qish madaniyatiga ham muayyan o'zgarishlarni olib keldi.

An'anaviy bosma kitoblarning o'rnini elektron va audiokitoblar egallayotgan bo'lsa-da, ularning har biri o'z afzalliklari va kamchiliklariga ega. Bosma kitoblar matnni chuqur anglash va idrok etish uchun qulay bo'lsa, elektron va audiokitoblar esa tezkor va har qanday sharoitda foydalanish imkonini taqdim etadi. Shu sababli, kelajakda an'anaviy va zamonaviy kitobxonlik uslublarining uyg'unlashuvi eng maqbul yo'l bo'lib qoladi.

Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

Ta'lim tizimida texnologik imkoniyatlardan foydalanish: Elektron va audiokitoblarni o'quv jarayoniga keng joriy etish, interaktiv darsliklar yaratish va onlayn kutubxonalar tarmog'ini kengaytirish talabalar uchun qo'shimcha bilim manbalarini taqdim etadi.

Kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirish: Yosh avlodni kitobxonlikka jalb qilish uchun interaktiv platformalar, gamifikatsiya (o'yin elementlari orqali o'qish jarayonini qiziqarli qilish) va vizual taqdimotlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Raqamli kutubxona tizimini rivojlantirish: Ilmiy va adabiy merosni saqlab qolish hamda keng ommaga yetkazish uchun elektron formatdagi kutubxonalarni kengaytirish zarur.

Mualliflik huquqlarini himoya qilish: Elektron va audiokitoblar bozori o'sib borayotganligi sababli mualliflarning intellektual mulk huquqlarini himoya qilish masalalari ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Kelajakda kitobxonlik madaniyati yanada interaktiv va texnologiyaga moslashgan holda rivojlanishi kutilmoqda. Bunda sun'iy intellekt asosida ishlovchi tizimlar o'quvchilarga shaxsiylashtirilgan tavsiyalar berish, ularning o'qish odatlarini o'rganish va eng samarali o'qish uslublarini tavsiya etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari yordamida kitobxonlik tajribasini yanada jonli va ta'sirchan qilish imkoniyati mavjud.

Zamonaviy texnologiyalar kitobxonlikning shaklini o'zgartirgan bo'lsa-da, uning mohiyatini yo'q qilmagan. Aksincha, yangi texnologiyalar yordamida kitob o'qish jarayoni yanada qulay, qiziqarli va keng ommaga yetib boradigan bo'lib bormoqda. Asosiy vazifa – texnologik rivojlanishdan foydalangan holda, insonlarning kitob o'qishga bo'lgan mehrini oshirish va kitobxonlik madaniyatini yangi avlodga mos shaklda davom ettirishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. RAQAMLI MEDIAKOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH
TEKNOLOGIYASI. <https://digitalmediakompitentlik.wordpress.com/talim-soxasida-internet-texnologiyalaridan-foydalanish/>

2. Turakulova Oqila Amirkulovna. ADABIY TA'LIMDA O'QUVCHILAR MUTOLAA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. Monografiya. TOSHKENT– 2023
3. Nilufar To'lg'in Qizi Turdiqulova. "KITOBXONLIK BUYUK KELAJAK POYDEVORI" 2023
4. N.Kozlova, va T.Frolova, *Pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish: O'quvchilarning mustaqil o'rganishi*. M: Pedagogika, – 2020y.
5. D.Yuldashev, *Zamonaviy axborot texnologiyalari va ta'lim: Perspektivalar va yangi usullar*. T: Fan, –2019y.
6. I.Andreeva, va A.Volodina, Digital transformation of education and library sciences. Saint Petersburg: Publishing House of St. Petersburg State University, –2018y.
7. A.Shukurov, Kitobxonalarning raqamli shakllari va ta'lim tizimining integratsiyasi. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, – 2021y
8. E.Guseva, Kitobxonalar va zamonaviy axborot texnologiyalarining integratsiyasi. M: Nauka, –2017y.